

SHAXSNI O'RGANISHNING IJTIMOIIY PSIXOLOGIYA UCHUN
O'ZIGA XOSLIGI. IJTIMOIIY PSIXOLOGIYA VA UNING DOLZARB
MUAMMOLARI

Pardayeva Muxlisa Rustam qizi

muxlisapardayeva777@gmail.com

TerDU Axborot texnologiyalari fakulteti talabasi

Ilmiy rahbar: **Abduraxmanova Aygul Taxirovna**

Annotatsiya: Ushbu maqolada shaxsni o'rganishning ijtimoiy psixologiyasi haqida batafsil ma'lumotlar keltirib o'tilgan, jumladan shaxsni o'rganishning ijtimoiy psixologiya uchun o'ziga xosligi haqida ma'lumotlar keltirilgan. Undan tashqari ijtimoiy psixologiya hamda uning dolzarb muammolari haqida ham ma'lumotlar keltirib o'tilgan.

Kalit so'zlar: Sotsial psixologiya, ijtimoiy-psixologik yondashish, yondashuv sotsializatsiyasi, shaxslararo munosabatlar.

Shaxs psixologiyasining shakllanishiga u mansub bo'lgan ma'lum bir ijtimoiy guruhlarning munosabatlari ham o'z ta'sirini ko'rsatadi. Bunday o'zaro ta'sir va muloqot jarayonida shaxslarning bir-biriga ta'siri sodir bo'lishi bilan birgalikda, jamiyatga, mehnatga, odamlarga, o'zining shaxsiy sifatlariga nisbatan o'z qarashlariga, ijtimoiy ustanovkalariga ta'sir o'tkazishi sodir bo'ladi. Ma'lum bir ijtimoiy muhitda yashar ekan, shaxs u yerda o'ziga xos o'ringa, obro'ga, rolga ega bo'ladi. Hozirgi zamon ijtimoiy psixologiyasi sohasida shaxsni o'rganish ustida olib borilayotgan tadqiqotlar masalasi, ayniqsa bu boradagi amaliy vazifalar ijtimoiy psixologiya fanining markazida turuvchi psixologik va sotsiologik yondashuv yo'nalishlari asosida hal qilinmoqda. Masalan, Amerika va boshqa barcha g'arb davlatlarida shaxsni o'rganishga nisbatan ikki xil ijtimoiy psixologiya -«Psixologik ijtimoiy psixologiya» va «Sotsiologik ijtimoiy psixologiya» mavjud. Bu yo'nalishlar bir-biriga o'xshasada, ularning bir-biridan farqli jihatlari ham mavjud. Ya'ni psixologik ijtimoiy psixologiya shaxs va faoliyat, muomala, shaxslararo munosabat, shaxsning ijtimoiy-psixologik tuzilishi, shaxsning kognitiv, konativ, xulq-atvor imkoniyatlarini o'z ichiga olgan ijtimoiy ustanovkalar, shaxs va jamoaning ijtimoiy-ruhiv kechinmalari kabi muammolar ustida tadqiqot olib borishni maqsad qilib olgan bo'lsa, sotsiologik ijtimoiy psixologiyada esa ko'pincha jamiyatning ijtimoiy qatlamlarini tahlil qilish, xalqlar psixologiyasi, ommaviy hodisalar psixologiyasi, sinflar, guruhlar, gumanistik psixologiya kabilarga alohida urg'u beriladi.

Ijtimoiy psixologiya predmetining qabul qilingan ta'rifiga, shuningdek, A.N.Leontiev tomonidan taklif qilingan shaxsni tushunishga asoslanib, qo'yilgan savolga javobni shakllantirish mumkin. Ijtimoiy psixologiya shaxsning ijtimoiy shartlanishi masalasini maxsus tadqiq qilmaydi. Avvalo, qaysi aniq guruhlarda shaxs, bir tomondan, ijtimoiy ta'sirlarni (o'z faoliyatining qaysi tizimlari orqali) o'zlashtiradi, boshqa tomondan qanday qilib, qaysi aniq guruhlarda o'zining ijtimoiy mohiyatini (qo'shma faoliyatning qanday aniq turlari orqali) amalga oshiradi. Buning uchun ko'proq darajada ichidan ko'ra garchi mikromuhit shaxsiyatning shakllanishi, garchi bu tadqiqotni va uning shakllanishining makro muhitini rad etishni anglatmasa ham sotsiologik tahlil qilish, asosiy e'tibor qaratiladi. Sotsiologik yondashuvga qaraganda, bu yerda shaxslararo munosabatlarning butun tizimi va ularning hissiy jihatdan tartibga solinishi kabi shaxsning xatti-harakati va faoliyatini tartibga soluvchi omillar hisobga olinadi. Ushbu maqola O'zbekiston Respublikasida amalga oshirilayotgan keng ko'lamlı islohotlar va asosiy vositalarni jadal yangilash zarurati sharoitidalizing xo'jalik yurituvchi sub'ektlarning investitsiya faoliyatini moliyalashtirish shakli sifatida alohida ahamiyatga ega. 1Zamonaviy dunyoda oila yangi shakllarga ega va bilan taqqoslaganda sezilarli darajada o'zgartirilgan oldingi avlodlar davomida qabul qilingan oilaviy munosabatlarning an'anaviy shakllari. Ijtimoiy psixologiya "ijtimoiy jihatdan aniqlangan shaxs" ning xatti-harakati va faoliyatini ko'rib chiqadi. beton real ijtimoiy guruhlar, individual hissa guruh faoliyatida har bir shaxs, sabablari, umumiy faoliyatga ushbu hissaning qiymati bog'liq. Aniqrog'i, bunday sabablarning ikkita turkumi o'rganiladi: shaxs harakat qiladigan guruhlarining tabiati va rivojlanish darajasiga bog'liq bo'lganlar va shaxsning o'zida, masalan, uning sotsializatsiyasi sharoitida. Xulosa qilib aytganda, shaxsga sotsial-psixologik yendoshish uni ma'lum guruhlarining a'zosi, konkret sharoitda o'ziga o'xshash shaxslar bilan muloqotga kirishuvchi konkret odam deb tushunishdir. Shaxs sotsializatsiyasi to'g'risida gap ketarkan, uning fanda ko'pincha "Shaxs taraqqiyoti" yoki "Tarbiyasi" tushunchalari bilan sinonimdek ishlatilishiga alohida e'tibor berish kerak. Lekin sotsializatsiya sof

200ijtimoiy-psixologik tushuncha bo'lib, aytib o'tilgan tushunchalardan farq qiladi. Sotsializatsiya -bu individning ijtimoiy muhitga qo'shilishi, ijtimoiy ta'sirlarni o'ziga singdirishi va aktiv ravishda muloqot sistemasiga kirib borish jarayonidir. Bu jarayon ikki tomonlama bolib, bir tomondan, shaxs aktiv ravishda ijtimoiy ta'sirlarni qabul qiladi, ikkinchi tomondan esa, ularni hayotda o'z xulq-atvorlari, munosabatlarida namoyon boladi. Bu jarayon normal individda tabiiy

tarzda ro'y beradi, chunki individda shaxs boTishiga extiyoj hamda shaxs boTishiga imkoniyat va zaruriyat bordir. Shuning uchun ham bola tug'ilib, ijtimoiy muhitga qo'shilgan ondan boshlab, undagi shaxs boTishiga intilishni, undagi shakllanish jarayonni kuzatish mumkin(masalan, chaqaloqlardagi bevosita emotsional muloqotda extiyojning borligi).Shaxsning shakllanishi asosan uch sohada amalga oshiriladi:1) Faoliyat sohasi, ya'ni umr mobaynida shaxs turli faoliyatlarga bevosita yoki bilvosita jalb etilgan boTib, bu jarayonda fan katalogi kengayib, boyib boraveradi. Har bir faoliyat turi individdan maxsus fazilatlarining, malaka va ko'nikmalarining, bilimlarning borligini talab etadiki, ularni qoniqtirish yo'lidagi aktivligi unda o'ziga xos ijtimoiy-psixologik xususiyatlar kompleksini shakllantiradi;2) Muloqot sohasi, ayniqsa maktabgacha yosh davrdagi va o'smirlik davrlaridagi muloqot sistemalari bolada bir qancha ijtimoiy hislatlarni paydo qiladiki, uning natijasida u faol hayotiy mavqega ega bo'ladi, jamiyatda o'z o'rnini tasavvur qilishga erishadi.3) Oz-o'zini anglash sohasi, ya'ni "MEN" obrazining yil sayin o'zgarib borishi jarayoni bo'lib, avval o'zini boshqalardan farqliligini, o'zicha mustaqil harakat qilish, mustaqil fikr yurita olish qobiliyatini anglash, so'ngra oz-o'zini baholash, anglash, nazorat qilish xususiyatlari rivojlanadiki, ular ham faol shaxs psixologiyasining tarkibiy qismidir. Shaxs sotsializatsiyasi, yuqorida ta'kidlab o'tganimizdek, bola tug'ilishi bilan boshlansa-da, sezilarli, samaradorlik nuqtai nazaridan uning bosqichlari farqlanadi. Masalan, birinchi bosqich -mehnat faoliyatigacha boTgan bosqich boTib, unga bolaning maktabgacha yosh davri hamda o'qish yillari kiradi. Bu davrdagi sotsializatsiyaning ahamiyati va o'ziga xosligi shundaki, bu davrda, asosan, tashqi ijtimoiy muhit, ijtimoiy ta'sirlar faol ravishda ongda singdiriladi, mustaqil hayotga tayorgarlik borasida muhim bosqichga o'tiladi. Ikkinchi bosqich -mehnat faoliyati davri -bu davr odamning yetuklik yillari bilan bog'liq bo'lib, avvalgi davrlarda singdirgan ijtimoiy ta'sirlarni bevosita faoliyatida, shaxslararo munosabatlar sistemasida namoyon etadi.Kasbga ega boTib, aniq hayot yo'lini tanlagan, turmush qurib, kelgusi avlodni tarbiyalayotgan shaxsda namoyon boTadigan barcha ijtimoiy fazilatlar shu davrning maxsulidir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abdullayev Akmal Nasriddinovich (2020). ZAMONAVIY JAMIYATDA OILA KELISH XUSUSIYATLARI. Yevropa ilmiy sharhi, (3-4), 69-72.
2. N. Ismoilova, D.Abdullayeva. Ijtimoiy psixologiya. 2013. Qisqacha texnika lug'at. - Rostov-na-Donu: FENiKS. L.A.Karpenko, A.V.Petrovskiy, M.G.Yaroshevskiy.1998.
3. G'oziyev E. G. Umumiy psixologiya. Toshkent 2002. 1-2 kitob
4. G'oziyev E. G. Muomila psixologiyasi.
5. Belinskaya E. P., Tixomandritskaya O.A. Shaxsning ijtimoiy psixologiyasi. M., 2001 yil.